

ОСТРОГІАНА

УДК 2930.2 (477.81) «1728»

Микола Близняк

ІНВЕНТАР МІСТА ОСТРОГА 1728 РОКУ

Стаття присвячена аналізу інвентаря Острога 1728 р., зроблено спробу з'ясувати стан міста у другій половині XVII – першій третині XVIII ст., розкрито інформативний потенціал джерела, опубліковано документ. В цей час в місті мешкали громади християн, євреїв, мусульман. У документі представлена інформація про економіку, культуру, релігію та топографію міста. Острог було поділено на дві частини, що належали різним магнатським родинам.

Ключові слова: інвентар 1728 р., міщани, християни, юдеї, мусульмани, осілість, Острог, Волинь.

Попри увагу вітчизняних та зарубіжних істориків до минулого міста Острога ціла низка аспектів з його історії потребують детального вивчення. Передовсім, йдеться про археографічне опрацювання багатої документальної спадщини, яку по собі залишили магнатські родини Острозьких, Заславських, Любомирських, Сангушків, Яблоновських та ін. У цьому сенсі варто відзначити, що дослідження джерел з історії міста та його дідичів періоду XVI – і першої половини XVII ст. проведено на належному рівні. Значно менше вивчені друга половина XVII і XVIII ст., щоправда, не лише для Острога, а й для усієї Волині та Правобережної України в цілому. Справа у тому, що історія міста другої половини XVI – першої половини XVII ст. була наповнена знаковими і багато в чому доленосними подіями в житті українських земель у складі Речі Посполитої, коли на її історичній авансцені провідне місце посіли князі Острозькі. Представники цього аристократичного роду розвивали економіку, виступали чільними представниками воєнно-політичного життя держави, меценатами освіти і протекторами Православної церкви тощо. Зрештою, ситуація кардинально змінилася після Української національної революції середини XVII ст. – князі Острозькі вигасли по «мечу» й по «куделі», Волинське воєводство зазнало великих демографічних втрат, руйнувань, економіка краю перейшла у стан занепаду, відбулися трансформації в етноконфесійному складі населення тощо. Вищеозначені процеси вимагають проведення спеціальних досліджень. На цьому шляху в першу чергу варто спрямувати пильний погляд до джерел другої половини XVII – першої половини XVIII ст., аналіз яких допоможе зrozуміти процеси і механізми відновлення краю після військових потрясінь та економічної стагнації.

У минулому вчені зверталися до вивчення документів з історії Острожчини першої третини XVIII ст. Одним із перших, хто присвятив свої праці цій проблемі, був Йосип Новицький (1878 – 1964 рр.). Він зумів віднайти та опублікувати у 1938 р. інвентар ординатської частини Острога 1708 р. [29]. Проте, на думку істориків, при публікації дослідником були допущені окремі огрихи [3]. Подальші пошуки та аналіз джерел з історії Острога XVIII ст. пов’язані з іменем Миколи Ковальського (1929 – 2006 рр.). У своїх працях він представив детальний огляд і критику документальної спадщини з минулого міста дослідженого періоду [17], розкрив інформативний потенціал родинного архіву князів Сангушків [18], у складі якого зберігаються інвентарі волинських міст, зокрема й Острога. У поле зору знавця джерел потрапили інвентарі 1708, 1724 і 1728 рр. Останні були ґрутовно проаналізовані й на сторінках монографічного дослідження, присвяченого історії міста [16, с. 18-21], а також у співавторстві з В. Атаманенком [15].

Важливі для дослідженого періоду студії Т. Вихованця, у яких він докладно проаналізував інвентар Острога та частини Острожчини 1708 р., насамперед, як джерела з історичної топографії міста, ґрутовно представив зміни власників Острога у другій половині XVII – XVIII ст. [9; 11].

Цикл статей про джерела з історії Острога кінця XVII – першої третини XVIII ст. підготував Микола Бирук [4; 5]. У його публікаціях на основі значного кола документальних джерел прослідковано етапи соціально-економічного розвитку Острозької волості вказаного часу [6; 7], розкрито інформаційний потенціал інвентарних описів Острога та волості, зокрема 1708, сумаріуш 1714, 1724 та 1728 рр. Інвентар села Бельмаж 1728 р. був опублікований автором цих рядків [8].

У 1603 р. Острог і волость були розділені на дві частини між синами Василя-Костянтина Острозького (1526–1608 рр.) і дісталися Янушу (1554–1620 рр.) та Олександру (1570–1603 рр.). Після смерті у 1620 р. краківського каштеляна Януша Костянтиновича на його частині Острожчини була запроваджена Острозька ординація (майорат), що мала передаватися нашадкам неподільно по чоловічій лінії його дочки Євфросинії, дружини Олександра Заславського (між 1577 і 1589 – 1629 рр.). Ординат був зобов’язаний сповідувати католицизм, виставляти на потреби Речі Посполитої військо у складі 300 піхотинців і 300 кінних вояків, утримувати в боєздатному стані острозький та інші замки на території майорату й використовувати як військові регалії герб князів Острозьких, титулуватися ординатом і найголовніше – дбати про неподільність острозьких добр [26, с. 218]. Вся ординатська спадщина складала наступні ключі: Дубенський, Степанський, Миропільський, Вільський, Чуднівський, Піковський, Базалійський, Красилівський, Острозький, Сульжинський і Лютовижський, обіймаючи 24 міста і 592 села [26, с. 79]. Інша частина Острога у 1621 р. відійшла доноці Олександра Острозького – Анні-Алоїзі Ходкевичевій (до часу смерті у 1654 р.).

У досліджуваний період ординатська частина Острозької волості належала Юзефі-Марії (Маріанні) з Любомирських (1693 – 1729 рр.), дружині Павла-Кароля Сангушка (1680 – 1750) надвірного маршалка литовського (1713 – 1734 рр.) і великого маршалка литовського (1734 – 1750 рр.).

Неординатська частина Острога у 1720-х рр. належала представнику князівської династії Яблоновських, волинському (з 1693 р. ?), руському (з 1697 р.) воєводі – Яну-Станіславу (1669 – 1731 рр.) [24, с. 109]. Після цього Острожчинаю володів його син – равський воєвода Станіслав-Вінцентій (1694 – 1754 рр.) [26, с. 243], причому половину Острога він отримав ще при житті батька [9, с. 241], хоч точної дати про це не маємо.

В другій половині XVII – і в першій третині XVIII ст. Острог продовжував перебувати розділеним на дві частини, як вже про це вище згадувалося. Розділеність міста, а також часта зміна його власників вкрай негативно відображалися на економічному стані адміністративного центру волості. Для кращого розуміння стану міста та його околиць звернімося до важливих подій передніх десятиліть, що вплинули на поступ краю.

У роки Національної революції середини XVII ст. відбулася низка важливих змін у Волинському воєводстві. Серед іншого мали місце руйнування міст і сіл, демографічні втрати тощо, а Україна дедалі більше втягувалася у фокус геополітичних інтересів сусідніх держав. В цей же час Острог став містом, де вирішувалися доленосні події українського козацтва й державності в цілому.

30 березня 1670 р. надзвичайний Варшавський сейм схвалив інструкцію комісарам, яких делегували до Острога для переговорів із козаками. Польські комісари перебували у місті від початку травня до початку вересня 1670 р. [19, с. 187–188]. Врешті Дорошенкові представники на комісію до Острога не з’явилися через невиконання польською стороною козацьких умов. Острозька угода була узгоджена зацікавленими сторонами пізніше. У роботі комісії взяли участь воєвода волинський (з 1661 р.), князь Михайло Юрій Чорторийський (1621 – 1692 рр.), каштельян волинський (з 1661 р.) Ян Францішек Любовецький (пом. 1674 р.), воєвода чернігівський (з 1660 р.) Станіслав Казимир Беневський (1610 – 1676 рр.), сенатори з Литви і значне коло шляхти.

В цей же час відбувалися дошкульні татарські напади на Волинське воєводство, що залишило по собі негативні наслідки. Про один із таких випадків, що пов’язаний з Острогом, є окремі відомості. У серпні 1676 р. козаки гетьмана козацтва Правобережної України Остапа Гоголя (1675–1678) на чолі з його сином Балацком поблизу Лабуні відбили у татар, які поверталися з-під Корця й Острога частину ясиру і загарбаної худоби [19, с. 319].

На початку XVIII ст. місто відчуло на собі тягар військових постій. Насамперед, йдеться про події Північної війни, які залишили свій слід і на волинській землі. 26 серпня 1705 р. гетьман Іван Мазепа з козацьким військом у числі 40.000 і 15.000 московської піхоти проходили повз Острог, хоч власнику міста та римо-католицькому біскупу вдалося зарадити значним військовим втручанням у життя міста шляхом переговорів [26, с. 81]. У цьому ж році, 2 грудня, в місті «на лежах зимових» перебувало московське військо Семена Неплюєва. Тоді ж гетьман Іван Мазепа «квартирував» у Дубні [26, с. 81]. Весною 1706 р. на Волині перебували шведи під командуванням генерала І. Штембека, з міста було взято значні провіант та контрибуцію, а через кілька днів шведські війська з Карлом XII (1682 – 1718 рр.) і королем С. Лещинським (1677–1766 рр.) вирушили до території етнічної Польщі [26, с. 81]. Всю зиму і до літа 1707 р. в Острозі квартирувала московська піхота на чолі з фельдмаршалом графом Борисом Шереметевим (1652 – 1719 рр.),

хоч воєнних дій не проваджено [26, с. 82; 12, с. 606 – 607]. У березні 1708 р. польське військо дислокувалося в районі Полонного, Острога та Дубна [12, с. 397].

В березні 1709 р. російський генерал-майор Микола Іфланд рушив з відділенням драгунів до Полонного й Острога [12, с. 460]. У цьому ж місяці «московити стали під Острогом» і з'єдналися з загонами гетьмана польного литовського Григорія Антонія Огинського (1654 – 1709 рр.) [13, с. 601]. Безумовно, що підсумки перебування військових загонів такої значної чисельності на Острожчині і були невтішними.

Водночас власники міста намагалися стимулювати розвиток економічного життя острожан шляхом підтвердження міських привілеїв. Справа у тому, що після захоплення кожного українського міста, яке мало магдебурзьке право, польський уряд у вигляді політичної репресії у роки революції позбавляв поселення його автономії й підпорядковував польській адміністрації [20, с. 125]. Тому, згодом до процесу стабілізації в краї, очевидно, змушені була спричинилася й королівська влада, й сейм. Так, за С. Кардашевичем, 15 грудня 1678 р. ухвалою сейму було затверджено для Острога привілеї, надані ще від попередніх польських королів [26, с. 78]. Гетьман коронний Станіслав Яблоновський 25 березня 1693 р. надав підтвердження раніше наданого королівського привілею на магдебурзьке право [21, с. 61], пізніше його онук Ян Каєтан Яблоновський 9 січня 1740 р. в замку віленському видав привілей на звільнення острозьких міщан від «мита і спасного», а 10 вересня 1786 р. в Хорові Станіслав Малаховський, референдар коронний, «встановив в Острозі юрисдикцію міську» [26, с. 116].

Варто згадати і про підтвердження привілеїв національним громадам міста. Так, згідно з постановою волинського сейміка від 18 квітня 1684 р. татари з міста Острога, що мешкали на вулиці Калічай¹, були звільнені від податків («лібертовані») «відповідно до привілеїв давніх» [1, с. 455]. Нижче коротко вказано інші факти надання татарам в Острозі маєтностей.

Наскільки покращилося становище міщан, і які наслідки цілої низки підтвердження давніх привілеїв державою й дідичами міста? Відповідь на ці питання дав Станіслав Кардашевич (1826–1887) – місцевим мешканцям не вдалося повернути давній добробут і залишилися вони в «кубогості й темноті» [26, с. 116]. Проте важко погодитися з висловленими висновками цілком.

Не варто забувати, що на стані Волині досліджуваного періоду відбилися втечі та міграційно-колонізаційні процеси, які прямо стосувалися краю й були спрямовані на Поділля. Розпочалися вони внаслідок укладення Карловицького миру 1699 р. й повернення Поділля від Туреччини до Польщі й звільнення його від державних податків на кілька років. З інвентаря Меджибізької волості 1717 р., впорядкованого М. Крикуном, дізнаємося про переселення з Острога на Поділля острожан: 11 зазначених в інвентарі власників домогосподарств християн та 5 господарів – єреї [14, с. 15, 18], а також з околиць Острога ще 35 домогосподарств християн відзначає інвентар [14, с. 15]. Єреї прибульці мешкали лише у місті Меджибожі. Названі цифри допомагають скласти уявлення про демографічні процеси на Острожчині в окреслений період.

Місто з давніми традиціями співжиття різних національних громад мало відповідно й достатньо представницький кагал. Не вдаючися до більших деталей його функціонування у місті, чому були присвячені спеціальні статті дослідників [7; 27], наголосимо на тому, що у першій третині XVIII ст. достатньо загострилися стосунки між християнами, мусульманами та єреями, наслідком чого став міжнаціональний конфлікт в Острозі, який апогею досяг у 1726 р. (дрібніші конфлікти відбувалися й раніше) між єреями та учнями Острозького єзуїтського колегіуму в переддень канікул – 31 липня. Арбітрами і водночас постраждалими виявилися представники татарської громади міста на чолі зі Стефаном Халембеком. Саме в цей час Ян Вільгельм Роттаріуш, острозький староста і полковник острозької ординації, який мав відповідати за порядок у місті, поїхав до Бережан на процесію поховання великого коронного гетьмана Адама Сенявського (1666 – 1726 рр.) [28, с. 199]. Відсутнім у місті також був і ректор колегіуму Адам Лотинський. Після повернення Я. В. Роттаріуш 25 серпня 1726 р. написав листа Павлу Каролю Сангушку, власнику ординатської частини міста, в якому звітував про криваве міжнаціональне протистояння між єреями, татарами та учнями і представниками Острозького єзуїтського колегіуму. Реляція посадовця рясніла грабунками єрейських крамниць, власності татар, підпалами, нищеннями крамниць, будинків, побиттями – загальним неспокоєм тощо [35]. Зрозуміло, що ця подія стала апогеєм давнішого протистояння різних національних громад міста. Тривав конфлікт і всередині єрейського кагалу, градус якого підвищувався завдяки суперечностям між власни-

¹ Вулиця «Каліча», за М. Ковальським, з'являється в інвентарі міста 1621 р. [16, с. 20].

ками двох частин Острога. Врешті, все завершилося вироком Люблінського трибуналу у 1731 р., згідно з яким острозький кагал поділено на дві частини [27, с. 545-546].

Отже, волинське місто Острог у другій половині XVII – першій третині XVIII ст. переживало складні часи свого соціально-економічного й культурного життя, проте дані інвентаря 1728 р., що мають беззаперечну джерелознавчу цінність, допоможуть відновити загальні аспекти міського життя в Острозі й на Волині в цілому.

Інвентар ординатської частини Острожчини 1728 р. написаний польською мовою, зберігається у Польщі в Національному архіві м. Krakova, а перед тим зберігався в архіві Сангушків у Славуті. Документ оправлений у книгу й об’єднаний з інвентарем тієї ж місцевості 1724 р. В інвентарі 1728 р. представлено також опис сіл: Бельмажа² [8], Хорова, Грем’ячого, Білашева, Дерев’янчого, а також міста Межиріча³. Інвентар Острога всього охоплює 18 аркушів і був споряджений 2 квітня 1728 р., що, на мій погляд, можна пов’язати зі смертю острозького старости, полковника острозької ординації, підкоморія венденського Яна Вільгельма Роттаріуша у цьому ж році⁴. Власниця ординатської частини Острожчини Юзефа-Марія (Маріанна) з Любомирських померла у 1729 р., що теж могло бути пов’язаним зі створенням інвентаря маєтностей.

Ординатська частина Острозької волості першої третини XVIII ст. тісно переплетена з іменами різних шляхтичів та урядників, військових і політичних діячів більше чи менше задокументованих письмово, проте до біографії згаданого Яна Роттаріуша, осілого в Острозі, варто придивитися уважніше. Він походив з німецької шляхетської родини з Вестфалії (гербу «Гриф»), прибув до Речі Посполитої у 1676 р., а службу в коронній армії розпочав у 1683 р. як офіцер гетьманського регіменту піхоти Станіслава Яблоновського [34, с. 239]. Відомо, що за його безпосередньої участі був створений інвентар цієї ж частини Острожчини у 1708 р. [29, с. 179], на теренах якої він отримав у посесію перед 1703 р. з рук Станіслава Яблоновського чотири села на Волині – Вілію⁵, Долоче⁶, Загірці⁷ та Юськівці⁸ [34, с. 239]. У 1727 – 1728 рр. був підкоморієм венденським [34, с. 239; 32, с. 154]. Натрунний портрет полковника зберігся до нашого часу в Державному історико-культурному заповіднику м. Острога, виконаний невідомим острозьким художником на мідній блясі олією, про те помилково датований 1708 р. [22, с. 107], хоч помер він у 1728 р. [31, с. 269; 34, с. 239].

По собі він залишив нащадків: сина стольника ломжинського (з 1752 р.) Войцеха Лукаша Роттаріуша та двох доньок Гелену Ледухівську й Терезу Мясковську [31, с. 269]. Дружина Яна Вільгельма – Барbara Роттаріушова (з Тимінських) після смерті чоловіка певний час порядкувала маєтностями на Острожчині. У своєму заповіті від 1744 р. вона записала на шпиталь острозького парафіяльного костелу п’ятьсот злотих. Від цієї суми наступники повинні були забезпечувати старців закладу провізією [10, с. 92; 25, с. 210].

Інвентар 1728 р. фіксує власність на ординатській частині Острога полковника регіменту острозької ординації, стольника полоцького Стефана Місюни (гербу «Котвиця»). Варто зауважити на тому, що для влаштування двору шляхтича було «пляців пустих забрано 3»⁹ [23, к. 68], що наштовхує на думку про його недавнє поселення у місті. На цій посаді, можливо, він змінив вищеназваного Яна Роттаріуша. У 1725 р. за сприяння С. Місюни було осаджено урочище Татаринівку в Чуднівському ключі, що належав до ординатської частини Острожчини [30, с. 131]. Отже, йдеться про розширення володіння урядника та військового у місті та на ординатській частині Острожчини, де він виконував службові функції.

Власником нерухомості у місті інвентар фіксує Антонія Мончинського – «старосту луцького», як його називає документ, (від 13. VIII. 1726 – по 10. XII. 1746 рр.). Він мав ще й інші уряди, зокрема, лосицького старости, був королівським полковником, луцьким ключником і підляським каштеляном [33, с. 99]. На двір шляхтича «занято три пляци» [23, к. 68]. На сторінках документу зустрічаються інші представники шляхетських родин, більша деталізація біографічних сторінок яких потребує подальших архівних пошуків.

² З кінця XIX ст. це село стало вулицею в повітовому Острозі на південно-західній його околиці, через яку пролягав піллях до сусідніх Шумська та Кременя, що тепер на Тернопільщині.

³ Всі названі села та місто тепер села Острозького району Рівненської області.

⁴ Точна дата його смерті поки що невідома.

⁵ Тепер село Вілія Острозького району Рівненської області.

⁶ Тепер село Долочія Ізяславського району Хмельницької області.

⁷ Тепер село Загірці Білогірського району Хмельницької області.

⁸ Тепер село Юськівці Лановецького району Тернопільської області.

⁹ Пляц – земельна ділянка забудована або незабудована.

У документі йдеться про міські простори: забудову та осілість роздільно християнську та єврейську з позначенням: платні, вільні та пусті домогосподарства, винниці, солодовні, броварі. В джерелі окреслено власність татар, отців єзуїтів, отців францисканців межирічських, очевидно, уніатських та католицьких священиків та храмів, названо тут єврейські школи, цвінтари, крамниці тощо. Зустрічаємо, зокрема, опис городів «за валом від Межирича» тощо. Важливі документальні свідчення про православні церкви – Глібобориську та цвінтар при ній, про яку йдеться станом на 1728 р. як про неіснуючу, Параскево-П'ятницьку, Миколаївську та Успенську. Дослідникам церковної історії Волині у XVIII ст. варто звернути увагу на те, що церкви мають «правила Святого Василія» («reguły Świętego Bazylego») [23, k. 79, 80], тобто належали до юрисдикції Греко-Уніатської церкви.

Досить важливий блок інформації про острозьких мельників та їх повинності. В інвентарі достатньо чітко представлено інформацію про повинності та права мішан-християн та єреїв.

Важливо звернутися до осілості ординатської частини Острога у 1728 р. Отже, всього комісія зі створення інвентаря нарахувала 165 домогосподарств єреїв, куди включено платні, вільні та спустошені будинки. В це число включено також будиночки, кам'яниці, будинки з винницями і солодовнями (всього 7). Окремо зустрічаємо «бурсу єврейську», «школу єврейську муровану», «шпиталь єврейський», різницю єврейську «з 13-ма лавами». Всього інвентар зафіксував, як вказано вище, 165 єврейських домогосподарств, хоч ця цифра неточна з огляду на коментовані в документі помилки в нумерації. Зрештою, часто бачимо за єврейськими будинками додаткові будови («w tyle domek żydowski», «w nim izdebek dwie») [23, k. 71]. Вказаний факт змушує дещо збільшити цифру кількості єврейських осель.

Християни будували нові будинки у місті [23, k. 72], проте перебували в значній меншості, порівняно з осілістю єврейською. Християнських домогосподарств на ординатській частині міста Острога маємо всього 71, хоч тут теж закралося кілька помилок укладачів, що відзначено в коментарях до документу. До цієї цифри варто додати кілька шляхетських дворів, власники яких, очевидно, сповідували католицизм. Двори острозьких шляхтичів, як і ґрунти, зафіксовано без присвоєння їм нумерації. Всі вони були звільнені від міських податків на користь власника. Християнська громада на ординатській частині Острога більше, ніж вдвічі (!) була меншою за єврейську. Як склалася ситуація в іншій частині міста відповісти поки що не вдається можливим за браком вірогідних документальних свідчень. В інвентарі не представлено прямих відомостей про населення ординатської частини Острога, хоч в історіографії прийнятий умовний коефіцієнт про чисельність мешканців одного будинку. За М. Бируком, який провів найновіші дослідження на цю тему, середній коефіцієнт мешканців для міста у першій четверті XVIII ст. дотримано вважати число у 6 осіб [6, с. 346].

Острозькі татари також розширяють свої міські володіння у першій третині XVIII ст. Вони зосереджені поруч з Татарською вулицею, половина якої їм надана. Знаємо, що тут розташований двір Хазбевічової, чоловік якої в певний період був ротмістром татарської хоругви у місті. На збільшенні володінні цієї громади наголошують упорядники інвентаря, оскільки пустий ґрунт єврея Косона «татари привласнили і піддалих двох осадили: одного коваля, а іншого – шевця, а ті, в свою чергу, привласнили собі за річкою Вілією сіножаті на 10 ґрунтів» [23, k. 73]. Урочище Хизники, де раніше острожані мали власність, маршалок великий коронний, староста сандомирський, Олександр Домінік Любомирський (1693 – 1720 рр.), який володів ординатською частиною Острожчини з 1709 р. [2, с. 12], надав татарам, де інвентар зафіксував 12 пляців [23, k. 74].

Острозька ратуша, у якій функціонували органи міського самоуправління і суд, продовжувала перебувати у власності обох дідичів міста. Тут розташовувалися міські крамниці й інші купецькі заклади, про що можна дізнатися детальніше з самого джерела [23, k. 69]. Характерно, що укладачі інвентаря чітко знають про попередній інвентар цієї частини міста, бо для детальнішого отримання інформації про ратушу відсилають до інвентаря, що був споряджений 28 лютого 1724 р. Й зберігався у Дубнівській канцелярії.

Не знаємо імен представників комісії, що укладали інвентар. Про скрупульозність комісарів свідчить занесена у документ низка маєтностей, що не підтвердженні документально. В такому випадку, зокрема, вони зверталися до свідчень старожилів («starsze ludzi powiedziań») [23, k. 73]. Зважаючи на приватний характер володінь та зацікавленість власників мати максимально точну інформацію, варто висловити думку про вірогідність зафіксованої у джерелі інформації.

Окрім всього іншого, необхідно наголосити на правовому характері інвентаря. Власники, як це простежується в документах описово-статистичного характеру цього періоду, бажають воло-

діти повною інформацією про попередні надання і привілеї міській громаді («według dawnego zwyczaju u trybu starodawnego»). Острог мав власну специфіку, як вже відзначалося вище, належність до різних магнатських родин, а відтак – поділеність на дві частини. Це означало, що міський уряд уважно стежив за тим, аби мешканці однієї частини міста не вливалися в економічне та інше життя іншої частини. Відповідні натяки дає нам текст аналізованого джерела, зокрема, коли йдеться про Успенську церкву та власність Опанасихи Вдови, яких протилежна сторона тягне на свій бік примусово [23, к. 80].

Інвентар Острога 1728 р. має достатньо високу інформаційну наповненість, що дозволяє провести глибші дослідження на його основі з таких проблем, як демографія, економіка, топографія, культура, освіта та релігія. Зазначене вище дає підстави говорити можливість створення у майбутньому монографічного дослідження з історії Острога XVI – XVIII ст., тобто часу його перебування у складі Речі Посполитої.

Відкритим та абсолютно нез'ясованим до нині залишається питання про стан іншої, неординатської, частини Острога та Острожчини для першої третини XVIII ст., що вкрай важливо для розуміння цілісної ситуації в краї.

При публікації документу використано основні принципи, напрацьовані вітчизняними археографами і представлені у відповідній літературі. Для більш легкого користування джерелом модернізовано окремі його елементи. Розділені слова, написані разом і навпаки, розкрито скрочення слів у квадратних дужках. У незмінений формі залишено географічні назви та помилки писарів, залишено притаманні старопольській мові терміни та слова. Документ створений у табличній формі, а наприкінці написаний без таблиці, тобто така форма відтворення відповідає особливостям оригіналу. Коментарі до тексту мінімальні й носять характер уточнення, доповнення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Акты для истории Провинциальных сеймиков Юго-Западного края во второй половине XVII века. *Архив Юго-Западной России, издаваемый комиссией для разбора древних актов, состоящей при Киевском, Подольском и Волынском генерал-губернаторе*. Киев, 1888. Ч. Вторая. Т. II. 633 с.
2. Бирук М. Власники Острозької волості в кінці XVII – першій третині XVIII ст. *Актуальні питання модерної історії України. Україна і світ: збірник матеріалів Другої регіональної наукової конференції*. Острог: Вид-во НУОА, 2011. Вип. 1. С. 11 – 13.
3. Бирук М. Йосиф Владиславович Новицький як археограф. *Історія музеїзації, пам'яткоохоронної справи, краєзнавства і туризму в Острозі та на Волині*. Острог, 2009. Вип. 2. С. 130 – 134.
4. Бирук М. Інвентарі Острожчини першої чверті XVIII ст. як джерело вивчення господарського стану Острозької волості. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки*. Острог: Вид-во НУОА, 2009. Вип. 14. С. 71 – 84.
5. Бирук М. Інвентарні описи Острозької волості кінця XVII – першої третини XVIII ст. як історичне джерело. *Актуальні питання історії України. Україна і світ: зб. матеріалів Третьої регіональної наукової конференції*. Острог: Вид-во НУОА, 2012. Вип. 2. С. 276 – 283.
6. Бирук М. Населення Острожчини в першій чверті XVIII ст. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Історичні науки*. Острог: Вид-во НУОА, 2008. Вип. 13. С. 343 – 357.
7. Бирук М. Становище єврейського населення Острога в першій третині XVIII ст. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки*. Острог: Вид-во НУОА, 2011. Вип. 17. С. 71 – 79.
8. Близняк М. Інвентар Бельмажа 1728 р. *Другі Всеукраїнські краєзнавчі читання, присвячені пам'яті Григорія Гуртового*. Наук. збірник. Матеріали Других Всеукраїнських краєзнавчих читань, присвячених пам'яті Григорія Гуртового, сімт. Торчин, 29 вересня 2016 року / Упоряд. А. Силюк, О. Мельник. Луцьк, 2016. С. 83 – 87.
9. Вихованець Т. Матеріали з історичної топографії Острога першої третини XIX ст. *Острозький краєзнавчий збірник / Редгрупа: М. Манько, М. Данилюк, С. Позіховська та ін.* Острог, 2012. Вип. 5. С. 226 – 257.
10. Вихованець Т. Острозькі шпиталі другої пол. XVI–XVIII ст. *Історія музеїзації, пам'яткоохоронної справи, краєзнавства і туризму в м. Острозі і на Волині*. Наук. збірник / Ред. група М. Манько, М. Данилюк, Т. Глушман та ін. Острог, 2006. – Вип. I. С. 83 – 100.
11. Вихованець Т.В. Інвентар Острога та частини Острожчини від 1708 року як джерело з історичної топографії міста. *Вісник Нетішинського краєзнавчого музею* / Редкол.: Г.Й. Фурманчук, В.В. Новосад, О. В. Кононюк, Т.В. Вихованець. Нетішин, 2003-2004. Вип. 2 – 3. С. 28 – 33.
12. Військові кампанії доби гетьмана Івана Mazепи в документах / Упоряд. С. Павленко. Київ: ВД КМА, 2009. Т. II. 1056 с.

13. Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд. С. Павленко. 2-е вид. Київ: ВД КМА, 2008. Т. I. 1144 с.
14. Інвентар Меджибізької волості 1717 року / Видання підгот. М. Крикун. Львів, 2009. 192 с.
15. Ковальський Н.П., Атаманенко В.Б. Інвентари как источники по социально-экономической истории городов Украины XVI – начала XVIII в. (на материале Острога) Рукопись депонирована в ИИОН АН СССР № 35963 от 28.10.88. Днепропетровск, 1988.
16. Ковальський М. Етюди з історії Острога: Нариси. Острог: Острозька академія, 1998. 286 с.
17. Ковальський М.П. Документальні джерела з історії Острога і Острожчини, виявлені в Головному архіві давніх актів (АГАД) у Варшаві *Матеріали IV науково-краєзнавчої конференції «Ostrog na porozі 900-річчя»*. Сокаль, 1993. С. 65 – 74.
18. Ковальський М.П. Документи родинного фонду Сангушків Krakівського державного воєводського архіву як джерела з соціально-економічної історії України XVI – XVIII ст. *Архіви України*. 1983. № 3. С.60-63.
19. Крикун М. Між війною і радою. Козацтво Правобережної України в другій половині XVII – на початку XVIII століття. Статті і матеріали. Київ: Критика, 2006. 472 с.
20. Отамановський В.Д. Развитие городского строя на Украине в XIV – XVIII вв. и магдебургское право. *Вопросы истории*. 1958. № 3. С. 122 – 135.
21. Тхор В. І. Деякі особливості розвитку міст Волині після Визвольної війни 1648 – 1654 рр. *Матеріали I – III науково-краснавчих конференцій «Ostrog на порозі 900-річчя» (1990 – 1992)*. Сокаль, 1992. Ч. 2. С. 59 – 61.
22. Український портрет XVI – XVIII століть. Каталог-альбом / Авт.-укл. Г. Белікова, Л. Членова. Київ, 2006. 352 с.
23. Archiwum Narodowe w Krakowie. Zespół Archiwum Sanguszków. Sygn. 461. Inwentarz miasta Ostroga, zawierający w sobie opis zamku i powinności mieszkańców. 103 k.
24. Herbarz Polski. Cz. I: Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlachetskich / Uloż. i wyd. A. Boniecki. Warszawa, 1905. T. VIII. 400 s.
25. Hoffman J. Akta kościoła farnego ostrońskiego od 1622 r., co ważniejsze wydał. *Rocznik Wołyński. Pod red. J. Hoffmanna*. Równe, 1934. T. III. S. 192 – 214.
26. Kadaszewicz S. Dzieje dawniejsze miasta Ostroga. Materiały do historii Wołynia. Biały Dunajec; Ostróg, 2013. 292 s.
27. Kaźmierczyk A. Podział kahalu ostrońskiego w pierwszej połowie XVIII wieku *Kwartalnik historii żydów*. Warszawa: Żydowski Instytut Historyczny, 2001. № 4. S. 535 – 548.
28. Kaźmierczyk A. Tumult w Ostrogu w roku 1726 *Bulletyn żydowskiego instytutu historycznego*. Warszawa: Żydowski Instytut Historyczny, 2000. № 2. S. 197 – 206.
29. Osidłość miasta Ostroga anno 1708 / Wyd. J. Nowicki *Rocznik Wołyński*. Równe, 1938. T. VII. S. 179 – 228.
30. Rodzina. Herbarz szlachty polskiej / Oprac. S. Hr. Uruskiego, A. A. Kosińskiego, A. Włodarskiego i materiałów archiwalnych / Opr. przez A. Włodarskiego. Warszawa, 1914. T. XI. S. 131.
31. Rodzina. Herbarz szlachty polskiej ze zbiorów S. Hr. Uruskiego i materiałów archiwalnych / Opr. przez A. Włodarskiego. Warszawa, 1931. T. XV. S. 269.
32. Urzędnicy Inflanccy XVI – XVIII wieku. Spisy. Oprac. K. Mikulski, A. Rachuba. Kórnik, 1994. T. IX. 292 s.
33. Urzędnicy wołyńscy XIV – XVIII wieku. Spisy / Oprac. Marian Wolski. Kórnik : Biblioteka Kórnicka, 2007. 190 s.
34. Wagner M. Słownik biograficzny oficerów polskich drugiej połowy XVII wieku. Oświęcim: Napoleon V, 2013. T. I. 348 s.
35. Żydzi Polscy 1648 – 1672: Źródła. Oprac. A. Kaźmierczyk. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 2001. 298 s.

ДОКУМЕНТ

Інвентар осілості ординатської частини міста Острога 1728 року

/k.65/ *Inwentarz osiadłosci miasta Ostroga na części jasnie oświeconych xięstwa ich m[iloś]ciow marszałków W[ielkiej]o Xięstwa Litto[wskiego] in anno 1728 die 2 aprilis. In fundo bonorum spisany /k.67/*

Chrzes cianskie	Żydow skie	Osiadłość miasta Ostroga na części jasnie oświeconych x[ię]stwa ich mosciow marszałków W[ielkiej]o Xięstwa Litewskiego	Platne	Wolne	Puste
		Place ulicy do parkanu od szpitala			
	1.	Domek Wola Krawca	1		
	2.	Domek Bienka Cerulika	1		
1.	1.	Domek Opanasa Szewca			
	3.	Domek Watulki Žyda	1		
		Plac pusty			1
	4.	Dom Lukasza Boczanskiego ¹⁰		1	
	5.	Dom Andrzeja Sniczerza	1		
	6.	Pla[c] pana Puciatego		1	
		Plac pusty			1
		Wedle Borucha Kosonowicza plac pusty			1
		Plac pusty			1
		Plac pusty			1
		Pierzeia druga tey ulicy, których wszystkich i[ch] m[oś]c xiądz proborszcz przy kamienicy spustoszalej nullo jure usurpat sobie pod ktoremi placow n[umer]o 7 dico siedm Ulica od bramy Dubienskiey			
2.	7.	Domek Dymitra Szewca	1		
	8.	Domek Jankela Kusznirza	1		
	9.	Dom wiezny ¹¹ Markiela Krawca	1		
	10.	Dom wiezny Irsza Krawca	1		
	11.	Kamienica wiezna Dawidka Kuniowskiego	1		
	12.	Kamienica Borucha Kosonowicza	1		
	13.	Kamienica spustoszona Soldyka Žyda			1
	14.	Dom wiezny Jankiela Žyda		1	
	15.	Dom wiezny Szachny Žyda		1	
	16.	Kamienica na rogu rynkowym Žyda Kopieyki		1	
		Kamienica Szmoyała Dziuby		1	
		Na przeciwko tey kamienicy na zad powracajac kamienica wiezna Wilimowa Chrzescianina ¹²		1	
		/K. 68 / Continuacya osiadłości Ostrowskiej ¹³			
	17.	Dom wiezny Chaima Lublinskiego, domek w tyle żydowski	1		
	18.	Dom Jankiela Krawca, w tyle domek żydowski	1		
	19.	Dom wiezny Leyby Łobenskiego, domek w tyle żydowski	1		
	20.	Dom wiezny Zaywieli Žyda	1		
		Plac pusty			1
	21.	Dom Leybki Watulki krawca	1		
	22.	Dom Borucha Bakalarza	1		
		Pla[c] pusty			1
	23.	Dom Azyka Kusznierza		1	
		Domek Romana Tkacza ¹⁴		1	
		Plac pusty			1

¹⁰ Позиції будинків за № 4, 5 і 6 об'єднані записом «te trzy place zyd Kaczka trzyma», тобто ці три ділянки належать сврею Качпі.

¹¹ Будинок «wiezny» / кам'яниця «wiezna», очевидно, слід розуміти, як будинок «wjezdny» – зайкдзкий дім, корчма. Можна розуміти цей термін і як будинок, який має браму до в'їзду. На користь розуміння і правильного прочитання слова «wiezny» як «wjezdny» свідчить зокрема цитата з нашого документу – «od wozow wszelkich wiezdaiqcych bramy», де літера «j» пропущена [23, k. 81].

¹² Ця кам'яниця не отримала свого порядкового номера.

¹³ Так в тексті, має бути «ostrogskiey».

¹⁴ Будиночок без порядкового номера і без вказівки про конфесійну належність.

	24.	Domek Majora Krawca	1		
		Plac pusty			1
	25.	Dom Josia Kotlarza	1		
	26.	Domek Abrama Krawca żyda	1		
	27.	Domek Michela Żyda	1		
	28.	Domek Dawida Kusznierza żyda	1		
		Plac pusty			1
		Plac pusty			1
3.		Domek Hryhorego Slusarza	1		
4.		Domek Franciszka Krawca	1		
5.		Domek Michała Bednarza	1		
		Na przeciwko tych domków znajduje się placów pustych			5
		Na dwor w[ielmożneg]o i[ch] m[oś]ci p[ana] Misiuny pułkownika ordynackiego na których teraz tenże dwor stoi placów pustych zabrano n[umer]o 3			
6.		Domek Aksantego Szewca	1		
7.		Domek Jacka Tkacza	1		
		Dwor i[ch] m[oś]ci p[ana] Plonowskiego zajęto placów n[umer]o 2			
		Dwor w[ielmożneg]o i[ch] m[oś]ci p[ana] starosty Łuckiego zajęto placów n[umer]o 3			
		Dwor i[ch] m[oś]ci p[ana] Hanskiego zajęto placów n[umer]o 2			
29.		Domek żyda Elli	1		
30.		Dom wiezny Bochurynskiego Żyda	1		
31.		Dom pusty Srola Dermanskiego			1
32.		Dom wiezny Solanki żydowski	1		
33.		Dom Raszki żydowski	1		
34.		Dom Berka Hluskiego	1		
35.		Dom Icka Pomirczego	1		
		Plac pusty			1
36.		Domek sierot żydowek	1		
37.		Dom wiezny Kewacha żyda Żołobnego	1		
		<i>/K. 69 / Continuacja¹⁵ dalsza osiadłość Ostroga</i>			
		Plac Manusa Dubińskiego pusty			1
	38.	Dom Daniela Dekina, w nim żyd Gdal mieszka	1		
	39.	Dom Chaima Wołoszyna	1		
	40.	Dom wiezny Jowela Żyda	1		
	41.	Kamienica Abrama Kuniowskiego żyda	1		
	42.	Dom wiezny Mikołaja Rymarza	1		
	43.	Domek Zeylika Mezyreckiego	1		
		Pierzeja Rynkowa od ulicy Zamkowej			
	44.	Kamienica wiezna Josia Chononowicza	1		
	45.	Kamienica wiezna Soldyka Żyda	1		
	46.	Kamienica wiezna p[ana] kiiowskiego burmistrza			
	47.	Kamienica wiezna Frydmanna Żyda	1		
	48.	Kamienica Gierszonowa Żyda	1		
	49.	Kamienica Symy Żydówki	1		
		Ratusz in medio miasta w Rynku murowany na oboie części tak xiączęcia i[ch] m[oś]ci, iako y wielmożnego i[ch] m[oś]ci p[ana] starosty spolnie per medium dzielący się, którym połowa po lewej stronie część, a fronte od zamku mające tablice murowane z wyrzniem tytułu j[aśnie] o[świeconego] x[ejże] i[ch] m[iłości]ci Janusza Ostrougskiego ¹⁶ kasztelana krakowskiego in sortem xiązęcia i[ch] m[iłości]ci należy sukcessiwe cretenum. Dalsze opisanie tegoż ratusza in a[nn]o 1724 die 28 febr[uari] invenietur w kancelaryi Dubienskiej w inwentarzu. Pod tym ratuszem znajdują się sklepy kupieckie i kramnice na części j[aśnie] o[świeconego] xięcia i[ch] m[iłości]ci investigandum efi quo jure. Takowią kupci trzymają. Ulica Żydowska w rynku od bramy nowomieyskiej y od konwiku oo. [ojcow] jezuitow poczynający się			

¹⁵ Ілітера «и» додісана зверху.¹⁶ Так в тексті вдруге, має бути «Ostrogskiego».

	50.	Dom wiezny Icka Judowicza, do którego należące trzy sklepy ex parte j[aśnie] o[świeconego] x[ięcia] i[ch] m[ilos]ci dobr Plac pusty Arona żyda Poleszuka Plac pusty Leyzora Żyda	1	1	1
	51.	Dom Peńka Żyda	1		
<i>/K. 70/ Continuacja dalsza osiadłości Ostroga</i>					
	52.	Dom Anny Żydowki	1		
	53.	Dom żyda Szlomy na części j[aśnie] o[świeconego] xięcia i[ch] m[ilos]ci ciągnie do w[jelmożneg]o i[ch] m[oś]ci pana starosty	1		
	54.	Kamienica rabina Stepanskiego	1		
	55.	Kamienica Mendela Szmuklirza	1		
	56.	Kamienica Morduchaja Plac pusty Lozora Międzirzyckiego	1		1
	57.	Kamienica Ezyka Leybowicza Plac pusty na którym sztuka muru	1		1
	58.	Kamienicy Szmoyly Mierlicza	1		
	59.	Kamienica Abusowej wdowej	1		
	60.	Kamienica Libermana Doktora	1		
	61.	Dom Słonki Abusiewicza	1		
	62.	Kamienica Jankiela Żyda	1		
	63.	Dom Judki Aptikarza żyda	1		
	64.	Kamienica Szmoyly Lachowieckiego	1		
	65.	Dom syna rabina Azyka Stepanskiego	1		
	66.	Dom Szlomy Dawidowicza	1		
	67.	Dom rogowy Szlomy Reyzy W tyle tych domów znajduje się domki żydowskie	1		
	68.	Kamienica Szmoyały Żyda	1		
	69.	Kamienica ¹⁷ Rabinowa	1		
		Bursa żydowska drewniana wolna			
	70.	Dom żyda Sluckiego	1		
		Plac pusty żydowski			1
	71.	Domek Zelmana Szmuklerza	1		
	72.	Domek Jozefa Benkowicza	1		
	73.	Dom wiezny Meczety wdowej	1		
	74.	Dom wiezny Chaima Szmoklirza	1		
	75.	Kamienica Jozefa Merlenego	1		
	76.	Kamienica Gecowey wdowej	1		
	77.	Kamienica Mendlowey wdowej W tych ¹⁸ domów znajduje się domki żydowskie	1		
		Szkoła żydowska murowana			
	78.	Dom Lachmana Żyda	1		
	79.	Dom Moszka Żyda	1		
	80.	Dom Zeylika Żyda	1		
	81.	Dom Pieczennika Żyda	1		
	82.	Dom Leyby Pieczowego, zięc w tyle domek żydowski	1		
	83.	Dom Leyby Czeherynskiego, w tyle domek żydowski	1		
	84.	Dom Zeylika Szkolnika	1		
	85.	Dom Josia Szyszmonowego	1		
	86.	Domek wdowej Chawki, przy którym chałupka	1		
	87.	Dom Moszka Rowenskiego, przy którym chałupek dwie	1		
<i>/K. 71/ Continuacja dalsza osiadłości Ostroga</i>					
	88.	Dom Zelmana Pargamiennika, w tyle domek Sendyka Starego	1		
	89.	Dom Zelmanowego zięcia	1		
	91 ¹⁹ .	Dom Icika Buski	1		

¹⁷ Так у тексті.¹⁸ Слово повторено двічі.¹⁹ Порядок перерахунку домогосподарств порушено пропуском цифри 90.

	92.	Dom kahalowy pusty			1
	93.	Dom Zelmana Žyda		1	
	94.	Dom Pinkasa Szklarza, w tyle domek żydowski		1	
		Szpital żydowski			
	95.	Dom Falka Žyda, w tyle domek żydowski		1	
	96.	Domek Irsza Žyda		1	
	97.	Dom Szewela Žyda		1	
	98.	Domek Tadrosa Rzeznika ²⁰		1	
	99.	Dom Frydmanowicza Žyda		1	
	101 ²¹ .	Dom Kachimka Žyda		1	
	102.	Domek zły Moszka Piekarza		1	
	103.	Dom Irsza Doktora		1	
	104.	Dom Chaima Hawraszowego, w tyle domek żydowski Plac pusty żydowski		1	
	105.	Dom Icka Žyda		1	
	106.	Domek Kantora żydowskiego		1	
	107.	Domek Icka Rzeznika		1	
	108.	Domek Klemanskiego Rzeznika		1	
	109.	Domek Introligatora Žyda		1	
	110.	Domek Zelmana, w tyle domek żydowski		1	
	111.	Dom Gerszona zięcia Kaczki		1	
	112.	Dom Chaima Szykuly, w nim izdebek dwie		1	
	113.	Dom Abramka Zabiszyja		1	
		Rzeznica żydowska, w niej law n[umer]o 13			
	114.	Dom Jewnego Žyda		1	
	115.	Dom Zelika Zesina		1	
	116.	Domek Lachmana Krawca		1	
	117.	W tyle Azyka Rabina domków trzy		1	
	118.	W tyle Lachowieckiego domek		1	
	119.	Domek Icka Jankielowicza		1	
	120.	Domek Moszka Rzeznika		1	
	121.	Domek Irsza Krawca		1	
	122.	W tyle Rubermana domek stary		1	
		Osiadłość zabramską Zarwanską Ulica nazwana Tatarską, idąc ku Chizniku na obie ręce			
	123.	Dom Gerszona Žyda z winnicą y słodownią		1	
	124.	Domek Kondrata Kowala		1	

/K. 72/ Continuacja dalsza osiadłości Ostroga

	125.	Dom Dawidka Žyda Plac podle niego pusty		1	1
	126.	Dom wiezny Beniamina Nowostawieckiego z winnicą		1	
	127.	Dom wiezny Chaima Łubczynskiego żyda z winnicą		1	
	128.	Dom wiezny Chorowskiego żyda z winnicą		1	
		Plac pusty			1
8.	129.	Dom Iwana Szewca		1	
	130.	Domek Kochima Žyda		1	
	131.	Domek Jankiela Chorowskiego nowobuduje się		1	
	132.	Dom żyda Pałki z winnicą		1	
	133.	Dom wiezny slomianey żydowski		1	
		Dom wiezny Leyby Chorowskiego z winnicą		1	
		Placów pustych			2
	134.	Dom Szlomy Žyda		1	
	135.	Domek Kołaczyka żyda Kramarza		1	
	136.	Dom wiezny Lewona Žyda		1	

²⁰ На початку слова помилково дві літери «г».²¹ Пропущено цифру 100.

	137.	Tenże Lewon plac pusty na ogrod zaion na tyłach	1		
	138.	Domek Leyzora Žyda z ogrodem	1		
	139.	Domek Szlomy Žyda	1		
9.		Domek Piaseckiego Žolnieża		1	
	140.	Domek Josia Žyda	1		
10.		Domek Petra Kotlarza nowo budował się	1		
11.		Domek Onyska Krawca zły chrzescianina	1		
12.		Domek Rola chrzescianina Szewca	1		
	141.	Dom wiezny Žyda Arona Dermanskiego syna	1		
	142.	Dom Žyda Zonia	1		
13.		Chalupka Fedora Szewca	1		
14.		Domek Sawki Wołeczaki szewca	1		
		Placow pustych za wzięte okładem pięć albo sześć			
15.		Domek Chweska Jurka chrzescianina	1		
16.		Domek Matwieja Kozumena	1		
17.		Domek Dacka Zobarczuka chrzescianina	1		
		Plac pusty		1	
18.		Chalupka Tymka Wolanskiego	1		
19.		Chalupka Nowaka syna	1		
	143.	Dom Abrama Jankielowicza	1		
20.		Dom Pawła zięc Nazarowicza chrzescianina	1		
	144.	Dom Žyda Cala z winnicą	1		
		Plac pusty		1	
21.		Domek Oxena Chrzescianina	1		
22.		Domek Antoniego Kolesnika	1		
		Przy tych domkach znayduią się place na ogrody, ktore ludzie zazywają różni		3	
23.		Domek za rzyczką Wilią Maxyma Ferszowicza	1		
		Tenże trzyma gront Natalki	1		
24.		Za rzyczką domek Andrzeja Szenogi ubogi	1		
25.		Domek Hrenka Szewca	1		

/K. 73/ Continuacja dalsza osiadłości Ostroga

26.		Domek Iwana Lachowieckiego szewca	1		
27.		Domek Semena Firsowicza garbarza	1		
28.		Domek Łukiana Szewca	1		
29.		Domek Chomu Szewca	1		
30.		Domek Charasyna Szewca	1		
31.		Domek Tymka Szewca	1		
32.		Domek Gamuły Cymbalisty	1		
33.		Domek Leszka Szewca	1		
34.		Domek Semena Cymbalisty	1		
35.		Domek Jakima Szewca	1		
36.		Domek Jozefa Žolnierza starego		1	
		Winnica, slodownia szpusztoszala Arona Žyda	1		
		Tamże plac pusty nad rzeką		1	
		Browar Gdanskiego	1		
		Browar, winnica y slodownia Jozefa Kramarza	1		
		Winnica y slodownia Szlema Žyda	1		
		Tamże plac pusty		1	
		Slodownia lublinskiego Chaima Žyda	1		
		Browar Poleszuka Žyda	1		
		Winnica za rzeką Wilią Solanki Žydowki	1		
		Tamże okopiska żydowskie poczynające się od Krasney Góry nad Zarwanską ulicą y ponad Tatarską, ktore place zwycz się opisaly			
		Tey zas ulicy Tatarskiej połowo dane tatarom od j[ażnie] o[świeconych] xiążat i[ch] m[oś]ciow praedecessorow z polami, sianożciami. Tamże y dwor Hazbrewiczowej przed tym rotmistrzem był tatarskim od i[ch] m[oś]ci pana Swirskiego za kąensem			

		j[asnie] o[świeconey] xięźnicy jey m[ilošci]. Tamże żyda Kosona grunt pustuający, który sobie tatarowie przywłaszczyli y poddanych dwoch osadzili: iednego kowała, a drugiego szewca czyż poddani sobie przywłaszczyli za rzeką Wilią sianożęci nad gruntow 10 nullo jure		
		Ich m[oſci] oo.[ojcowie] jezuici zaieli sobie sianożęci, żadnych na to praw nie pokazując tylko tym pretextem, że quondam do jurysdykcyi ich należące. Ludzie ogrody na tych gruntach miewali, a te grunta należą do j[asnie] o[świeconych] xiążat ich m[oſciow], a starze ludzi powiedali, że pod czas calamitatem temporum, kiedy ludzie powchodzili, te sobie grunta przywłaszczyli.		
/K. 74/				
		Uroczyszcze Chyzniku, gdzie quondam mieszczanie bywali świętey pamięci xiążeta ich m[oſc] starosta sandomirski na te grunta dal consens tatarom, gdzie się znayduie placow n[umer]o 12, na których teraz ludzie osiedli.		
		Na Podzamczu ludzie mieszkające tak chrzescianie, iako y żydzi		
37.		Domek Michała Koszga	1	
38.		Domek Iwana Szapowala	1	
39.		Domek Iwana Pyzki	1	
40.		Domek Iwana Tesli	1	
41.		Chalupka Antona ²²	1	
42.		Chalupka Wasyla Starca	1	
43.		Chalupka Olezychy Wdowej	1	
44.		Chalupka Jaremy	1	
45.		Chalupka Fedora Mielnika	1	
		Na przeciwko tych dwoch chalupek stoi winnica dobra pusta Mikołaja Rzymarza, w ktorey mieszka Hrycko		
		Plac pusty		1
		Winnica Judczyna z Krasney Góry	1	
		Winnica Jokielowa	1	
		Winnica Zusiora z Krasney Góry	1	
145.		Dom Jankiela Piekarza, w tyle domek drugi	1	
		Winnica Wilima Chrzeszczanina	1	
146.		Domek Leyby Icka	1	
147.		Domek Meiera, w tyle domek drugi	1	
148.		Domek Leyby Panczosznika	1	
149.		Domek Ilkuna Perepiczayki	1	
		Winnica Benkowa	1	
		Winnica Hercowa	1	
		Winnica z słodownią Ickowa	1	
150.		Dom Abela Melnika, w tyle chalupka z winnicą	1	
		Winnica Kopcenicza na groncie xięstwa ich m[oſciow], który sobie gront ich m[oſc] xiądz proborschcz Ostrogski do swoiej przywłaszczył jurysdykcyi		
		Miasteczko Sucha Wola na slobodzie osadzające za bramą Dubińską pod walem y fosą		
/K. 75/				
		Ta ulica począwszy się od samej bramy aż do wieży Zarwanskiej zbliżająca się ku bramie quondam gęstem osadzona była domami, y przez osadce nie takiego Andrzeja Waszczenka czumaka częścią chrzescianinami, częścią żydowskimi budynkami, między którymi y szkola była żydowska teraz niektore place osiedli y sklepy reparowano, których placow nayduie się n[umer]o 42 dico czterydzieście [dwa]		
Chrześcian-skie	Żydowskie	Osiadłość terazniejsza	Planne	Puste
			Wolne	
151.		Dom wiezny Judki Szmoylowicza	1	
152.		Dom wiezny Zusia Chaimowicza	1	
153.		Dom wiezny Morduchaiewicza	1	
		Plac pusty. Tenże Owszyja zażywa	1	

²² Ім'я написано двічі.

46.	Dom Owszyia Krawca		
154.	Dom wiezny Leyzora	1	
	Plac pusty, ktory Leyzor zażywa	1	
155.	Domek Moszka Krakowskiego	1	
	Plac pusty		1
47.	Domek Lazora Chrzeszczanina	1	
	Plac pusty		1
156.	Domek kaszerney żydowski	1	
157.	Chalupka Leyzorychy Wdowey	1	
48.	Chalupka Jacichy Wdowey	1	
49.	Chalupka Jaska Krupnika	1	
50.	Chalupka Michałkowej Wdowey	1	
51.	Chalupka Thoryhy Wdowey	1	
52.	Domek Jaska Tracza	1	
53.	Domek Matwieja	1	
54.	Domek Myska	1	
55.	Chalupka Petra Szewca	1	
56.	Chalupka Iwana Kołomiczuka	1	
57.	Chalupka Petra Moskala	1	
58.	Chalupka Kornieichy Wdowey	1	
158.	Domek wiezny Josia Peysachowicza	1	
159.	Domek Szmayka żyda Konwissarza	1	
59.	Domek Semena Dmuchała	1	
60.	Dom Szymanskieg wedle niey dwa ogrody puste	1	
61.	Domek Karpa Tesli	1	
62.	Domek Ilka Kusznierza	1	
63.	Chalupka pustka		
64.	Chalupka Petra	1	
65.	Chalupka Szymanszuka	1	
66.	Domek Stefana Kowala	1	
161 ²³ .	Dom wiezny Szusia Hlusiego	1	
162.	Dom wiezny Bonichowicza	1	
163.	Dom wiezny Duwyda Żyda	1	
164.	Dom wiezny Leyby Żyda	1	
165.	Dom wiezny Kosonona	1	
164 ²⁴ .	Dom wiezny Chaima Wołoszyna nie dokądzony	1	
165.	Dom Korostowskiego arędarza wiezny	1	
/K. 76. / Continuacya dalsza osiadłości Ostroga			
	Item teyze ulicy dubr od gościnca Dubienskiego ku cerkwie idać		
66 ²⁵ .	Domek Pawła Szewca	1	
67.	Domek Serhyia	1	
68.	Domek Denysa	1	
69.	Domek Wasyla Tkacza	1	
	Tamże zaraz przeszedzsy przez drogę ich m[oś]c oo.[ojcowie] franciszkanie międzi-rzeczci grunt j[aśnie] o[świeconego] xięcia ich m[iloś]ci do miasta należące y dworek po Jerzym Boniakowiczu, na którym gruncie było kamienic z dico dwie nullo praetextu, wziewsy po sobie kamienice porozbiiali y na tych gruntach sobie dworek zfundowali y poddanych osadzili. Kamienica po panu Kobyleckim na mieyskim gruncie, do ktorey się ich m[oś]c xiądz proborszcz interesuie y osadzil poddanych (et propriā nullo jure producto). Na tym gruncie kamienica ich m[oś]c p[ana] Komorowskiego, ktorą właśnie na mieyskim gruncie, przy ktorey dworek ich m[oś]ci xiędzi proborszcza y poddanych kilka y tak tedy ten pod ich m[oś]ciami oo.[ojcowie] franciszkanami, iako y pod i[ch] m[oś]cię xiędem proborszczem znayduje się placow n[umer]o 15, wolne n[umer]o 15. Dalej place puste do miasta należące aż do cmintarza tam że cerkiew zalożenie S[więtey]		

²³ Нумерацію порушенено, має бути 160.²⁴ Нумерацію порушенено, повторено двічі номери 164 та 165.²⁵ Нумерація порушенена.

	Paraskowej, przy ktorey pro tune kapłanem oycie Hlinkiewicz za prawem od j[asnie] o[świeconego] xięcia i[ch] m[oś]ci marszalka nadwornego W[ielkiej]o Xięstwa [Litewskiego] szczycocy się praedecessorow do tey cerkwi nadanemi, jako noviter jasnie oświeconego xięcia i[ch] m[oś]ci marszalka nadwornego W[ielkiej]o Xięstwa Litt[ewskiego] sub acti w Dubnie die vigesima sexta julii milesimo sexcentesimo septua ientisimo primo n[umer]o 1671 Otorowiczowi protopopie Ostrogskiemu na imię Stepanowi na Sulikowską włokę Chlebowską y Chleboryską od tey cerkwi quondam post fata odięte, także na parafią Hrozowską y Hrymiacką y tem na włoki dwie z dworyszczem jedną Ostapowską, druga Ihnatowską na Bielmażowie mlynie ostrogskim na miarkę conferowane onemu. A to ex motivo fundusza originalnego j[asnie] o[świeconego] xięcia i[ch] m[iłoś]ci ²⁶ pana Konstantyna Ostrogskiego in a[nn]o 1592 woiewody krakowskiego ²⁷ do tey cerkwi nadanego, które prawo po tym xięcia i[ch] m[iłoś]ci krakowskiego hetmana woiewody korunnego na Wiszniwcu Korybuta ²⁸ y j[asnie] o[świeconego] xięcia i[ch] m[iłoś]ci pana marszalka nadwornego utwierdzili approbacye		
--	--	--	--

/K. 77/

	Tamże od wrot Przygrodku zamkowego ku Międzirzeczu place puste po Juszczynskim y inszym znaydujące się n[umer]o 6 albo 7 dico 6 albo siedem Wedle cerkwie na gorze grunta szlachetskie P[ana] Borowskiego ordynata plac pusty P[ana] Wyżyckiego plac pusty P[ana] Ceklinskiego plac pusty Na tych ze placach poddanych dwóch, których sobie i[ch] m[oś]ci oo.[ojcowie] franciszkanie międziryczcy przywłaszczyli		
	Zagrodzie od figury OO. [ojcowie] franciszkanie międziryczcy nullo fundamento legati że pod swoją juryzdykcją na gorze placów 15 y tam na gruncie księstwa ich m[oś]ciów poddanych sobie osadzili kilkunastu pod ktoremi y te place znayduią się Po Filipu Kusznierzu pusty Po Cesli na ogród zajęty pusty Po Harasymu plac pusty młynarzu Hospody Piatnicki plac wolny Po Danielu Cesli pusty Po Romanu Czarnym zięciu jego place dwa puste		

Za Sucho Wolo ulica Starecza

	Po Kowzyku Starcu zajął ogród Korniyej Starzec	1	
70.	Hawryło międzi starcami ciągły	1	
	Po Zacharku plac pusty		1
	Po Zacharu Starcu plac	1	
71.	Stepan Strzelec plac	1	
	Po Fedoru plac pusty		1
	Panko Starzec plac	1	
	Powzun Starzec po Fedoru plac	1	
	Po Iwanu Slepco plac pusty		1
	Po Iwanu Kulczynskim pusty		1
	Ci ubodzy żebraowie libertowani są prawami xiążat ich m[iłoś]ciów aby de żadnych ciężarow mieyskich nie należeli oprócz podymnego skarbowego		

/K. 78/ Za wałem od Międzirzycza ogrody

- Ogród po Naumy się Tomaszu Wilimie przy tym že ogrodzie folwark zostaie.
- Ogród po Kukurzecce mieyski y grunt od ich m[oś]ci xiędza proborszcza nulla ratione zaięty na którym poddanych dwod²⁹ siedzi.
- Ogród po Kołpaiowi Szewcu i[ch] m[oś]c xiądz proboszcz in debito przywłaszczył y poddanych dwóch osadził, modo 7, który grunt za kilkanascie złotych nabyły.
- Ogród z folwarkiem Kazimirza Kiiowskiego, folwark po Murowickim, ten Murowicki nullo prae-textu przywłaszczył na którym jasnie wielmożny i[ch] m[oś]c pan Mienczynski starosta Lucki poddanych czterech osadził.

²⁶ Скорочення повторено двічі.²⁷ «Воєвода краківський» вказано помилково, йдеться, очевидно, про Василя-Костянтина Острозького (1526–1608), який дістав уряд київського воєводи у 1559 р., на котрому залишався до кінця свого життя.²⁸ Йдеться про Дмитра-Юрія Януша Вишневецького.²⁹ Так в тексті, має бути «dwoch».

Folwark Mocia Kosonowicza żyda z ogrodem y budynkiem.

5. Ogrod Kiiowskich do folwarku należący.

6. Ogrod Tomasza Wilima od wału.

7. Ogrod Fedora Mocka na tym Leyzor żyd winnice pobudował.

8. Ogrod Jeremin.

9. Ogrod Romana Mokrzakiego.

10. Ogrod Maxyma Malarza.

11. Ogrod Jana Harmanowicza.

12. Ogrod Zamkowy.

13. Ogrod Kazimirza Kiiowskiego.

14. Ogrod Andrzeja Snicerza.

15. Ogrod Mikołaja Rymarza.

Ogrod powracając od wału.

16. Ogrod Jozefa Derlicy pusty.

17. Ogrod Jakima pusty.

18. Ogrod Wasyla Szyszky pusty.

19. Ogrod Andrzeja Markiewicza pusty.

20. Ogrod Mikołaja Hayduka pusty.

Od ogrodu y gruntu Waske Szyszko mało nie na całą pierzeią i[ch] m[oś]c xiądz proborszcz w swoj przyniósł posessią żadnego prawa y konsensu nie mając więcej y to sobie appropriał hereditatem.

21. Ogrod hospodyna piatnickiego po Łabusie pusty.

22. Ogrod po Pawłowiczu, mieszka człowiek w chałupie, przy tym ogrodzie do miasta należący.

23. Ogrod po Radoszczuskim mieyski przy którym ogrodzie w chałupie mieszka mieszkańców.

Po Podwałem w rowie y Podzamczem ogrodków kilka pustych

/K. 79/ Tamże pod zamkiem młynów 2 mając pod sobą koł trzy. Chałupek dwie, przy tych młynach to jest Szayki Młynarza ieden.

Ze strony jednego młyna druga chałupa w których mieyska Malka Szayki z drugiej strony młynów.

In partem jasne oswieconych xięstwa ich m[oś]c[i]o]w plac pusty gdzie był dworek i[ch] m[oś]ci pana Żabickiego, dworek i[ch] m[oś]ci pana Starzyckiego, dworek i[ch] m[oś]ci pana Służewskiego, pod którym x[ie]stwa i[ch] m[oś]ci właśnie na części jasne w[ielmożneg]o i[ch] m[oś]ci pana starosty białocerkiewskiego przywłaszczone na plac cały.

Także pod gurą żydowskich domków n[umer]o 6 aż do bramy Zaslawskiej idąc ku monasteru od zamkowej fosy ku zamkowemu mostu dymów sześć.

Te strony w[ielmożneg]o i[ch] m[oś]ci pana starosty uporczywie appropriant sobie.

Wyszedły z fosy na Przygrudku zamkowym na przeciwko zamku, kościół farny y plebania, od których plebanii aż do bramy międzirzeckiej po podpolami placów pustych 7 dico siedm.

Item plac staroscinski pusty do zamku należący i[ch] m[oś]c xiądz proborszcz nie słusznie osadził dworek na przeciwko i[ch] m[oś]ci pana Kordysza pod którym znajduje się poddanych 6 dico sześć.

A to ci są.

1. Stepan Swiec

2. Łokaczyszyn zięc

3. Kazimirz

4. Fedor Bohomaz

5. Iwan Bohomaz

6. Sołowiej

Te wszyscy we dworcu samym mieszkają.

Po Pietrze Pukaczu Omekan³⁰ gontarzow syn na mieyskim groncie, który y komorę sobie przybudował nową. Grunt przyewszty tego incopetenter, co franciszkanie międzirzeccy do siebie pocągają item plac n[umer]o 1

Gront y mieysce na którym quandam cerkiew założenie S[więtego] Hleba Borysa był y cmentarz do tey że cerkwi teraz spustoszała tylko góle zostaie uroczyszcza, do których należały parafie Hrymiacz, Hrozow, Bielmaż z tych gruntów nie co participie cerkiew Święto Piatnicka za prawem pewnych. Tamże place puste, gdzie staynie xięcia i[ch] m[oś]ci były y budynki zamkowe.

Idąc do zamku ku bramie w miasto gdzie zegar był dwór i[ch] m[oś]ci pana Rottaryusza na mieyskim groncie in sortem x[ie]stwa ich m[oś]ciów należące.

³⁰ Mało bi buty «Omelan».

Chałupę Iwanowe na groncie xięcia i[ch] m[os]ci i[ch] m[os]c xiądz proborszcz appropriat sobie nullo iure plac cały na tym się teraz pobudował Kondrat Krawiec Iwanichi Lennikow zięc y tego sobie przywłaszczył.

I[ch] m[os]ci xiądz proborsz nulla legatione plac cały, y na haftarzu budynek na mieyskim gruncie. Item do juruzdykcyi i[ch] m[os]ci xiędza proborszca, tak illegative iest przywłaszczon.

Cerkiew S[więtego] Mikołaja

/K. 80/ Reguły S[więtego] Bazylego Błahoczystwa, przy ktorey teraz zostaie prezbiter p[an] Hostilewski przy prawach y konsensach j[aśnie] oswięconych x[ię]stwa ich m[os]ciow zdawna nadanych y funduszu z należącemi polami, grontami, sianożeciami y innemi circumferencyami ... cipowani od powinności tak mieyskiej iako y zamkowej tak iako antacockorowie iego przy tey cerkwi zostali.

Tamże naprzeciwko cerkiew druga, także do Błahoczysty założenia Wniebowzięcia Nasywiętszych Panny Maryi lubo exui collatignis ispodziału in sortem xięstwa ich m[ilo]sciow ma należyc, jednak strona i[ch] m[os]ci p[ana] starosty pod swoię ciągnie dyspozycię i jus seu pototantem collusionis przywłaszczac sobie audet incopetenter.

Opanasicha Wdowa na groncie jasnie oswięconych xiążat ich m[ilo]sciow spodziału zostającą teraz ciągnie za przymusem na tamte strone indebite, które ma pod sobą placę.

Melnici Ostrogscy

Szayki Žyda mielnika młyny obadwa, u których po kamieni n[umer]o 3

Powinność tego źyda mielnika

Od koł mącznych n[umer]o 6 dico sześciu pokoleszczynu na rok od każdego koła powinien dac po złotych piętnaście dico n[umer]o 15

Summa facit złotych 90 dico dziewięćdziesiąt

Powinność tych młynarzów takowa

Powinni z siekirami na robotę zamkową chodzic lub folwarkową do reparacyi budynków uszelkich dworskich, grobel, młynów ile kiedy ukaże potrzeba naiąć, chodzic y byc gotowym na zwołanie y wszelką pilność przykładać mianowicie około tołokow grobel, młynów, za co miarkę według dawnych swoich spraw zwymiam zboża wszelkiego od arędarzow ukontentowany należycie być ma jednakże lubo w starych inwentarzach znayduje się złotych 90 dico dziewięćdziesiąt pokoleszczynu. Ale że prawa commisarskie uieły złotych 45 dico czterydzieści pięć. Tedy te quote złotych 45 dico czterydzieści pięć wypłacić powinien.

I na zamkową potrzebę z oboch młynów z jedno siekirą uchodzić powinien.

/K. 81/

Powinność mieszkańców ostrogskich chrześcian y żydom takowa

1. Mieszczanie tak chrześcianie, iako żydzi dawnieysi y nowi osiadli czynszu posiedzielnego do prowetu pańskiego złożyć y oddać corocznie powinni złotych 2000 dico dwa tysiące, to iest chrześcianie złotych... dico ... żydzi ... dico...³¹.

2. Drążnicy seu browarnici ile ich w mieysce znaydowac się może na tey części złotyc[h] y dac do prowetu pańskiego powinni złotych 40 dico czterydzieści

3. Od robienia wapna przed tym do skarbu płacono teraz go nikt nie robi.

4. Od browaru po złotych 15 dico piętnastu, od słodowni po złotych 8 dico osim, od pokoliszczynu po złotych 12 dico dwanaście. Jako ktorego roku pokaza się w rewizyi ten prowent excepto ieden wapno palone będzie do arędy generalney Ostrogskiej y Międzirzeckiej szynkowy y mylny młynowy, iako wiosek znaydując quote w sumariuszu nizey położono oddawana byc ma.

5. Od rzeznikow chrzescian y żydom pleczkowe oddane powinni.

6. Od ławek piekarskich według postanowienia złotych 50 dico pięćdziesiąt oddana byc ma.

7. Innym zniesienia seymikow według praw x[ię]stwa ich m[ilo]sciow szynkowych klatek y podomowych kamienicznych, iako sam cech szynkarski obligował się quot annis płacic po czerwonych złotych dziesięć dico 10 efficit summy złotych 180 dico sto osmdziesiąt.

8. Od wozu drew na targi y powszedne dni, iako tez od wozów wszelkich wiezdzaiących bramy iakotez y od wozu gliny po groszu wybrac powinno.

9. A ze dla nieporządku miszczan y żydom miasto wielkiemu podług niebezpietwa, gdy warty nie mają w bramach do ktorego ostroznosci zwierchnosc zamkowa urząd mieyski y kahałowych zagrzewac tenetur y do porządku przyprowadzie według dawnych zwyczaiow podpisem chrzescian y żydom na cechi miasto podzieliwszy, a z cechow dziesiętnikow zeby się do dyspozycyi zamkowej regulowali.

³¹ Суми грошей не вказані, а на їх місці – пропуски.

10. Takowy porządek około reparacyi mostow, grobel, palisadow y innych nakrylosci odprawowania mieyskich chrzescianie y żydzi zachowac maią.

11. Rucznice, kule y prochi aby kazdy gospodarz miał tak chrzesciane, iako y żydzi zwierchność zamkowa zagrзegac ma więzieniem y karaniem w ostatku nie posłusznemu kazac grabierz wziąc, zeby ostrożni byli z moderunkiem należlym do bram y wałów strzez Panie Boże incursii nie przyiacelskiey stawali za obwieszczeniem zamkowym.

12. Ludzi podeyrzanych błędnych przechodzących wagabundew mieszczanie nie mają przechowywac u siebie. A co zwierzchność zamkowa pilnie ma miec o nim adversie rewizye comiesiąc kazac uczynie.

13. A lubo taki dawny był zwyczay ze mieszczanie z żydami y jurysdykcyami czasew dobrych szczęśliwych na posługę zamkową y miejską wygodę dziesięciu stawali pachołkow sumptu prio jednak respektując od lat kilkadziesiąt na kraiov tych desolatio, iako y od praesens czasow nieszczęśliwości szczupłosc ludu mieszczan z ubożenia y znacznie käsiderując diminucją y teraz in vim dawnego zwyczaiu ducta czasow teraznieyzych proporzone, aby stroza takze iednego. Rokowych dla posługi y wygody zamkowej kosztem swoim naymowali.

14. Rzeznicy tak z miasta Ostroga, iak y z Międzirzecza podług sobie praw cechowych dawnych od jasnie oswięconych xięstwa ich m[iłoś]ciow mają bydz zadnemi. / K. 82 / Zadnemi onerowani robotami nowemi, jednak do praw zamkowych wymawiac nie mają, ale wygodę czynie od nowey zas roboty deszkretno płatę kontentowa się będą.

15. Tkacze zas w obudwuch miastach mieszkajace po połsetku płotna bez płaty w arszynach n[umer] o 50 dico piędzieśięt wyrobic powinni. Jezeliby co więcej wyrobiли, to zapłata ma bydz od zwierzchności zamkowej.

16. Mieszczanie in simul wszysci tak chrzescianie, iako y żydzi około szarwarkow grobel za powodem deslinowani przezornych dziesiątnikow nemine excepto pilno przykladac starania, iako y palisadow koło zamku y miasta na część swoją y dzielnice należące ile potrzeba ukaże pod winami y karaniem zamkowym powinni będą na każdego nieposlusznego.

17. Ciz mieszczanie lubo od innych ciągłych według praw nadanych od xięstwa ich m[iłoś]ciow miasto są excipowani powinnosci, jednak pod czas żniw za obwieszczeniem y zwierzchnością zamkową aby robotników z dobrey woli chęci swoiej do żniwa na łany do chorowskiego folwarku na dwie tłuć z dymu każdego chrzescianie puscie y wysłać nie zbraniały się.

18. Wrąb puszczy wołny za rzekę Wilią według dawnego zwyczaiu mieszczanie zazywac bez żadney ni od kogo praepedycii y przy nagabania miec mają. Ktrora puszcza aby nie była zdezolowana od postronnych p[an] lesniczy pilno powinien miec o niej adwersyą.

19. Dziesięcina pszczelna według innych miast y zwyczaiow ex quo iuz wyszedł antenaznaczony czas słobody, ale iak kogo z rewizyi pokaże się pien dziesiąty ze pszczołami na zamek odbierany byc ma od ktorego by nie znaydowało się dziesięciu pniow, to od pnia po groszy pietnastu oczkowego zapłacic powinien będzie.

20. Rzeznicy takze ze wsiow co mięso na część xięstwa i[ch] m[os]ci dobrodzielia podwozą od tuszy mięsa jałowiczego do zamku lopatkę y od słoniny pleczko, y do cechu takze pleczkowe dawac powinien.

21. Żydzi zas poniewaz rzeznicy na części jasnie oswieconych xiążą ich m[iłoś]ciow obligantur, aby quot annis dawali po dwa łożoi do zamku oraz z chrzescianami rzeznikami, to iest żydzi ieden chrzescianie ieden alias drugi od tych że chrzescian y żydow należy pleczkowego od komory iedney sztuczke mięsa na tydien takowego mięsa, iake bydle na ten czas byc będzie y ieżeli w tey że komorze cały tydien mięso przedawac będzie.

22. Zamek Ostrogski w sądu urzędu mieyskiego prawem mardebuskim sądzących się wdawac się nie ma chiba za appellacją od sądow ich decidowac, iako przywiliie kaže w sprawach zas kryminalnych, krwawych, gwałtownych w sądzie tylko mieyskim zanosic protestacye y uczynienie obdykcyje pro finali sentencial do zwierzchnosci zamkowej uciekac się mają.

23. Także sprawy jarmarkowe ludzie vagabundorum y przejezdziąacych gości accidentalnie interesa. Tudem y do żydow ex auctoratu chrzescianie miane legallitates ad decisionem zwierzchnosci zamkowej praecise regulowac się mają Salva appellatione strony iakowej od mają subsillium sądu zadwornego. To te do praeousiodiendo aby pp[anowie] urzędowi sądy swę mieyskię na pewnych mieyskich prywatnych gospodach, a nie karczemnych. Aboli iakich et alio competenti loco odprawowali, ale na ratuszu in loco judiciorum solito wyzbie sadową przyzwyczaynym³² według trybu opisania porządku mieyskim specifikowanego sądy expediowali. Inqursieyi nie słuchali dekreta formowali recognicie zeznawiających ludzi do xiąg przymowali

³² В оригіналі слово написане в кінці одного рядка і на початку іншого з повторенням трьох останніх літер у рядку: «przyzw- zwyczaynym».

itym podobno porządnie concludowali akcie gdzie con... około całości miasta y uchwały podaczek in publico nie pokątnie odprawac się powinno ktorych to podatkow gdy potrzeba ukaze expensa.

/K. 83/ Mieyskie bez wiadomości zamkowej zwierzchnosci y pospolstwa całego mieyskiego uchwalac, urząd sam przez się nie powinien iako to y expensowac bez żydow, a żydzi bez chrzescian tych tedy porukow co czwierc roku przed burmistrzami kahałowemi, a burmistrze przez pospolistwo wysadzonemi ludzmi y zwierzchnością zamkową rachowac się powinni, bo ktorych parubow przez miasto z kahałowym unanimiter kahał trzymac się ciężary płacić powinien. A mieszczanie czwartą część proporcjalne kiedy żydzi chrzescian posiadszy grunta y kamienice coraz większą kahału swego ubilaiący się pluralitatem et consequenter w swoich kahałach contrybuciach z uymą y krzywdą. Mieszcza czynią odditamenta albowiem nie do chrzescian iakoby należące z tych gruntow, ale do swego kahału pociągaią y uchwalone oddaią poruby y tych porubow quartitatem zaczym respektując na szczupłość y mizerią mieszkańców przycięzko na nich waruie się. Aby od tych czas żaden z żydow bez konsensu panskiego nie wazyli się chrzescianskich kupowac kamienic brac wzamian lubo iakim kolwiek nabywac sposobem placow, budynków, gruntow, domow od ktorych by należało do miasta albo skarbow jakowa praetensia, a to pod zakładem dwuchset kop litewskich na skarb pansi.

24. Kanony według praw miasta nadanych wolnę mają być sycenie według dawnego zwyczaiu y trybu starodawnego.

25. Elekcyja rocznego obirania urzędu ani czynie, ani składac obranych aż do terminu naznaczonego elekcyą bez wiadomości y dołożenia zwierzchnosci zamkowej pod winną naznacza się do skarbu xięcia i[ch] m[oś]ci dobrodzieia tak chrzescianom, iako y żydom irressibiliter waruie się.

26. Targowe aby iako mieszkańców dotąd od każdej jurisdykcyi wybierali na części swoiej tak y teraz przy tym że prawie zwyczaiu zachowują się.

27. Takze opraetensią kturą ostrogzanie do Międzirzecza mieli pomiarkowanie podvod z ostrożanami międzirzeczci od płacenia piątego grosza na pachołka y stroża zamkowego respektując na mieszkańców międzirzeckich de solatio commissio teraznieysza libertue, a ostrożan zas do podvod rowney praetensię z międzirzeczanami do dalszey woli jasnie oswięconych xięcia i[ch] m[oś]ci dobrodzieia dyspozycyi uwalnia się.

28. Na tey že części osobliwie przedmieyscach, ponieważ ogrodów nie zabudowanych nie małe znayduje się co zasiewają y pozytki mają, a to teraz przez te lata nikt nie sieie aby na nich osiadle zwierzchnosc zamkową zakazała, ktorą dyspozycią y teraznieysza approbuie comissa.

29. Po winnicach wiele ich się opisuje w każdej winnicy coroku po jednym wieprzu powinni brać karmic.

Archiwum Narodowe w Krakowie. Zespół Archiwum Sanguszków. Sygn. 461. Inwentarz miasta Ostroga, zawierający w sobie opis zamku i powinności mieszkańców. K. 65–83.

Оригінал польською мовою, рукопис.

Николай Близняк

ИНВЕНТАРЬ ГОРОДА ОСТРОГА 1728 ГОДА

*Статья посвящена анализу инвентаря Острога 1728 г., сделано попытку выяснить со-
стояние города во второй половине XVII – первой трети XVIII в., раскрыто информатив-
ный потенциал источника, опубликован документ. В это время в городе жили общинны хри-
стиан, иудеев, мусульман. В документе представлена информация об экономике, культуре,
религии и топографии города. Острог был разделен на две части, принадлежащие разным
магнатским фамилиям.*

Ключевые слова: инвентарь 1728, мещане, христиане, иудеи, мусульмане, оседлость,
Острог, Волынь.

Mykola Blyzniak

THE INVENTORY OF THE OSTROH TOWN IN 1728

*The article is devoted to the inventory of Ostroh in 1728, an attempt to disclose the town's sta-
tus in the second half of the XVII – the first third of the XVIII century has been made; the informa-
tive sources' potential of published document has been revealed. At this time the large communi-
ties of Christians, Jews, and Muslims lived in this town. The document presents an information on
the economy, the culture, the religion, and topography of the town. Ostroh has been divided in two
parts and has been owned by different magnates' families.*

Keywords: an inventory of 1728, tradesmen, the Christianity, the Jews, the Muslims, a settle-
ment, Ostroh, Volhyn'.